

Työpaperi 1/2020

Katriina Bildjuschkin, Helena Ewalds, Johanna Hietämäki,
Hanna Kettunen, Tanja Koivula, Jukka Mäkelä, Suvi Nipuli,
Martta October, Joonas Peltonen, Reetta Siukola

Väkivaltakäsitteiden sanasto

Tämä väkivaltakäsitteiden sanasto on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) väkivalta- ja sanastoasiantuntijoiden yhteistyössä laatima sanasto, joka sisältää määritelmät suositeltavimmille väkivallan vastaisessa työssä käytettäville käsitteille. Jos väkivaltailmiön käsitteitä ei ole yhteisesti määritelty, emme välttämättä ymmärrä toisiamme, vaikka puhuisimme samasta asiasta. Sanaston tarkoituksena on tukea asiantuntijoita ja ammattilaisia keskustelemaan väkivallasta yhdenmukaisin termein ja jakamaan ymmärryksen siitä, mitä niillä tarkoitetaan.

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

© Kirjoittajat ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos | Helsinki 2019
ISBN 978-952-343-211-6 (verkko), 2323-363X (verkko), <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-211-6>

Terveyden ja
hyvinvoinnin laitos

www.thl.fi

Sisällys

Johdanto	3
1 VÄKIVALTAAN LIITTYVÄT PERUSKÄSITTEET	5
1.1 Väkipalta.....	5
1.2 väkivallalle altistuminen	5
2 VÄKIVALTAKÄSITTEET KAHDELLA ERI TARKASTELOTASOLLA	6
2.1 Väkipalta yhteisöllisellä tasolla.....	6
2.1.1 Rakenteellinen väkipalta	6
2.1.1.1 Institutionaalinen väkipalta	6
2.1.1.2 Yhteisöllinen väkipalta.....	6
2.1.2 Kollektiivinen väkipalta	6
2.1.2.1 Kollektiivinen sosiaalinen väkipalta	6
2.1.2.2 Kollektiivinen poliittinen väkipalta	7
2.1.2.3. Kollektiivinen taloudellinen väkipalta	7
2.2 Väkipalta ihmisten välisellä tasolla	7
2.2.1 Jaottelu alakäsitteisiin väkipaltaan liittyvien ihmissuhteiden mukaan	7
2.2.1.1 Lähisuhdeväkipalta	7
2.2.1.2 Perheväkipalta.....	7
2.2.1.3 Parisuhdeväkipalta.....	7
2.2.1.4 Seurusteluväkipalta	7
2.2.2 Jaottelu alakäsitteisiin väkivallan kohteena olevien sukupuolen mukaan.....	7
2.2.2.1 Naisiin kohdistuva väkipalta.....	7
2.2.2.2 Sukupuolivähemmistöihin kohdistuva väkipalta	8
2.2.2.3 Miehiin kohdistuva väkipalta	8
2.2.3 Jaottelu alakäsitteisiin väkivallan kohteena olevien väestöryhmien mukaan	8
2.2.3.1 Lapsiin kohdistuva väkipalta.....	8
2.2.3.2 Ikääntyneisiin kohdistuva väkipalta	8
2.2.3.3 Vammaisiin kohdistuva väkipalta.....	8
2.2.3.4 Seksuaalivähemmistöihin kohdistuva väkipalta.....	8
2.2.3.5 Etnisiin ja kulttuurisiin vähemmistöihin kohdistuva väkipalta	8
2.2.4 Jaottelu alakäsitteisiin väkivallan paikan mukaan	8
2.2.4.1 Väkipalta yksityisillä paikoilla.....	8
2.2.4.2 Väkipalta julkisilla paikoilla.....	8
2.2.5 Jaottelu alakäsitteisiin väkivallan ilmenemismuodon mukaan.....	9
2.2.5.1 Fyysinen väkipalta.....	9
2.2.5.2 Henkinen väkipalta.....	9
2.2.5.2.1 Vaino	9
2.2.5.3 Seksuaalinen väkipalta, seksuaaliväkipalta.....	9
2.2.5.3.1. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö	9
2.2.5.4 Taloudellinen väkipalta	9
2.2.5.5 Kemiaalinen väkipalta.....	9
2.2.5.6 Välineellinen väkipalta, instrumentaalinen väkipalta.....	9
2.2.5.7 Kulttuuriin liittyvä väkipalta	9
2.2.5.7.1 Uskontoon liittyvä väkipalta	10
2.2.5.7.2 Kunniaan liittyvä väkipalta	10
2.2.5.8 Laiminlyönti.....	10
Liite.....	11

Johdanto

Väkivalta on vahva ja monenlaisia tunteita herättävä sana. Väkivalta on myös ilmiönä hyvin monimutkainen ja ymmärystämme haastava. Tämä väkivaltakäsitteiden sanasto on Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) väkivalta- ja sanastoasiantuntijoiden yhteistyössä laatima sanasto, joka sisältää määritelmät suositeltavimmille väkivallan vastaisessa työssä käytettäville käsitteille. **Sisältövaroitusta: Tämän väkivaltakäsitteiden sanaston lukeminen voi herättää lukijassa ahdistusta.**

Sanaston tarkoituksena on tukea asiantuntijoita ja ammattilaisia keskustelemaan väkivallasta yhdenmukaisin termein ja jakamaan ymmärryksen siitä, mitä niillä tarkoitetaan. Jos kukin ammattilainen tarkastelee väkivaltaa vain omasta näkökulmastaan, voi ilmiö näyttytyä liian kapeana ja osa sen piirteistä, seurauksista ja toisaalta ratkaisuista jäädä katveeseen. Jos väkivaltailmiön käsitteitä ei ole yhteisesti määritelty, emme välttämättä ymmärrä toisiamme, vaikka puhuisimme samasta asiasta.

THL:n käsitetyön lähtökohtana on ollut kansainvälisesti hyväksytty WHO:n määritelmä väkivallasta. WHO:n määritelmässä väkivalta tarkoittaa *vallan, kontrollin tai fyysisen voiman tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista siten, että tämä kohdistuu toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään ja että tämä johtaa tai voi johtaa fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen, perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen tai kuolemaan*. Väkivaltailmiö on monitasoinen ja on yksilöllisten, ihmisten välisiin suhteisiin liittyvien, sosiaalisten, kulttuuristen ja ympäristöllisten tekijöiden monimutkaisen yhteisvaikutuksen tulos.

Väkivalta on moninaista ja siksi tarvitsemme erilaisia termejä. Sanastossa on pyritty kuvaamaan väkivallan monitasoisuutta sekä käsitteiden sisältöjä ja käsitteiden välisiä suhteita. Yleisesti käytettyjä väkivaltaa kuvaavia käsitteitä on katsottu eri näkökulmista. Väkivaltaa on luokiteltu *ihmissuhteiden mukaan*: esimerkiksi perheväkivalta, parisuhdeväkivalta tai lähisuhdeväkivalta. Naisiin kohdistuva väkivalta -käsite kuvaa väkivaltaa *sukupuolen mukaan*, ja väkivaltaa voidaan kuvata *väestöryhmän mukaan*: esimerkiksi vammaisiin kohdistuva väkivalta. Lisäksi väkivaltaa voidaan kuvata *tapahtumapaikan mukaan*: esimerkiksi kadulla tapahtuva väkivalta. Yksi yleinen tapa kuvata väkivalta käsitettä on *väkivallan ilmenemismuodon mukaan*: esimerkiksi fyysinen tai henkinen väkivalta.

Käyttötarkoitus rajaa aina sanojen valintaa. Esimerkiksi tutkija ja väkivallan uhrien kanssa työskentelevä puhuvat väkivallasta eri tavoin. Myös näkökulma vaikuttaa. Esimerkiksi silloin, kun halutaan korostaa väkivaltailmiön sukupuolistuneita piirteitä, käytetään termejä, jotka sitä parhaiten kuvaavat.

Uhrin näkökulma on kuitenkin ensisijainen. Kaikilla ihmisillä on oikeus saada apua ja tukea väkivallan kokemisen jälkeen, jotta toipuminen voi tapahtua mahdollisimman suotuisasti. Ammattilaisten puhe muokkaa uhrin kokemusta niin väkivaltatapahtumasta kuin myös avun saannin helppoudesta tai vaikeudesta. Siksi on tärkeää, että väkivalta ymmärretään ilmiönä riittävän monimuotoisesti ja etenkin uhrin näkökulmaa kunnioittaen. Tähän pyrimme myös sanastossamme.

Uhrin näkökulma on perusteltu myös ihmisoikeusnäkökulmasta. Väkivalta on aina ihmisoikeusloukkaus ja väkivallan vastainen työ perustuu pitkälti olemassa olevien ihmisoikeussopimusten veloitteiden toimeenpanoon. Lisäksi kansalliset rikosoikeudelliset säädökset yhtäältä rajaavat väkivaltakäsitteitä mutta toisaalta mahdollistavat ja haastavat puhumaan väkivallasta myös niiden ulkopuolella.

Sanasto on THL:n työryhmän työstämisen jälkeen käynyt laajan lausuntokierroksen. Lausujatahot löytyvät sanaston liitteestä. Lausuntokierroksella esitettiin monia hyviä havaintoja ja ehdotuksia. Yksi tärkeä yleishavainto on, että työ on lähtenyt WHO:n väkivallan määrittelystä. Siinä väkivalta määritellään tahallisuutena tekona. Siten tahallisuus on ja tulee olemaan oleellinen osa määritelmää. Tahallisuus ei tarkoita, että teko on tehty pahantahtoisesti vaan että se on tehty tietoisesti.

Osoa ehdotetuista lisäyksistä ei otettu mukaan. Useat ehdotetut termit ovat sanoitettavissa jo sanastossa olevien käsitteiden kautta. Esimerkiksi ilmiö, josta puhutaan toisinaan vieraannuttamisena, ymmärretään tässä sanastossa henkisenä väkivaltana. Osa käsitteistä on uusia eikä ole selvä, miten ne tulevat vakiintumaan kielenkäyttöön (esim. vihapuhe, maalittaminen ja digitaalinen väkivalta). Niiden määrittelyyn liittyvä keskustelu on vilkasta ja etenevää, eikä niiden erottuminen muista ilmiöistä ole vielä selvärajaista.

Kiusaamista kuvataan arjen ilmiöpuheessa usein erillisenä, mutta sitä voidaan paremmin käsitteellistää tässä esitettyjen väkivallan muotojen kautta. Kiusaamista voi esiintyä yhtä lailla henkisenä, fyysisenä kuin seksuaalisenakin ja sitä voi tapahtua missä ympäristössä hyvänsä. Lisäksi kiusaaminen käsitteenä voi johtaa teon vakavuuden aliarvioimiseen.

Kuritusväkivaltaa ja kasvatuksellinen väkivalta ovat väkivallan muotoja, eikä niiden erottamista omiksi kokonaisuukseen katsota aiheelliseksi. Sanastossa ei haluta luoda mielikuvaa siitä, että minkäänlainen väkivalta olisi hyväksyttävä osa lasten kasvatusta. Ihmiskauppa on niinkään väkivaltaa mutta sitä ei käsitellä tässä sanastossa väkivallan erillisenä muotona.

Sanasto yhdenmukaistaa ja täsmentää termien käyttöä. Termien määrittelyssä on käytetty tällä hetkellä vakiintuneita käsitteitä. Sanastolla on kuitenkin välttämättä rajoituksensa. Väkivaltaa on niin monenlaista, ettei ole mahdollista nimetä sen kaikkia ilmenemismuotoja. Niitä tulee myös nousemaan uusia, samoin niihin liittyviä termejä, joten sanasto elää ja sitä voidaan tarvittaessa päivittää. Haluamme haastaa itseämme ja muita refleктоimaan omaa toimintaamme väkivallan vastaisen työn rakenteissa ja pohtimaan myös käyttämämme kielen vaikutuksia.

Lopuksi haluamme kiittää koko työryhmää pitkäjänteisestä työstä sanaston parissa, kaikkia lausunnon antajia sekä THL:n sanastotyön asiantuntijoita Virpi Kalliokuusta ja Johanna Eerolaa heidän korvaamattomasta avustaan tämän termistön muodostamisessa.

Kirjoittajat

Terminologisesta sanastotyöstä tässä sanastossa

Terminologiselle sanastotyölle on ominaista käsitekeskeisyys. Siinä missä sanakirjat tarkastelevat sanoja ja niiden merkityksiä eri käyttöyhteyksissä, terminologisten sanastojen lähtökohtana ovat käsitteet ja niiden väliset suhteet.

Määritelmään sisältyvien olennaisten ja erottavien käsitepiirteiden tulee olla sellaisia, että ne pätevät kaikkiin käsitteen alaan kuuluviin tarkoitteisiin mutta eivät sulje käsitteen alasta pois sellaisia tarkoitteita, jotka sinne kuuluvat. Väkivaltakäsitteiden sanaston määritelmät on siksi laadittu sellaiseen kielelliseen muotoon, että niiden avulla voidaan tunnistaa kunkin käsitteen suhteet lähikäsitteisiin ja käsitteen paikka laajemmassa käsitejärjestelmässä.

Käsitteet on esitetty sanastossa käsitekohtaisina kokonaisuuksina (tietueina), joiden alussa on juokseva numero. Suositettava termi esitetään lihavoituna. Sitä suositellaan ensisijaisesti käytettäväksi kyseisestä käsitteestä eri kielenkäyttölanteissa. Jos termi viittaa yleiskäsitteeseen, kirjoitetaan termi aina pienellä alkukirjaimella.

Termin alla on kyseisen käsitteen kielellinen kuvaus (määritelmä), joka rajaa käsitteen alaan kuuluvat reaali maailman ilmiöt (ns. tarkoitteet) ja yksilöi ja erottaa käsitteen lähikäsitteistä.

Määritelmään sisältyvien olennaisten ja erottavien käsitepiirteiden tulee olla sellaisia, että ne pätevät kaikkiin käsitteen alaan kuuluviin tarkoitteisiin mutta eivät sulje käsitteen alasta pois sellaisia tarkoitteita, jotka sinne kuuluvat. Väkivaltakäsitteiden sanaston määritelmät on siksi laadittu sellaiseen kielelliseen muotoon, että niiden avulla voidaan tunnistaa kunkin käsitteen suhteet lähikäsitteisiin ja käsitteen paikka laajemmassa käsitejärjestelmässä.

Määritelmät alkavat pienellä alkukirjaimella, eikä niiden perässä ole pistettä. Jos määritelmän alussa on erisnimi, alkaa määritelmä isolla alkukirjaimella.

Sisennyksellä on erotettu mahdollinen huomautus. Huomautus sisältää käsitteen määritelmää täydentävät lisätiedot. Huomautukset on kirjoitettu normaalin virkkeen muotoon siten, että ne alkavat isolla alkukirjaimella ja niiden perässä on piste.

Sanasto on hierarkkinen siten, että alakäsitteet ovat laajemman yläkäsitteen suppeampia erikoistapauksia. Hierarkkisesta yläkäsitteestä päästään erilaisiin alakäsitevalikoimiin käyttämällä eri jaotteluperusteita (esim. väkivalta-käsitteen alakäsitteet seuraavien jaotteluperusteiden mukaan: ihmissuhteiden mukaan, sukupuolen mukaan, väestöryhmän mukaan, paikan mukaan, ilmenemismuodon mukaan). Yhden jaotteluperusteen mukaiset eli yhteen ulottuvuuteen kuuluvat alakäsitteet ovat toisensa poissulkevia vieruskäsitteitä, eivätkä ne voi yhdistyä uudeksi käsitteeksi.

Merkinnällä ”mieluummin kuin:” annettava suositus tarkoittaa, että termi on käytössä rajatuissa konteksteissa, esim. lainsäädännössä, mutta sitä ei suositeta muihin käyttöyhteyksiin.

1 Väkivaltaan liittyvät peruskäsitteet

1.1 Väkivalta

Vallan, kontrollin tai fyysisen voiman tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista siten, että tämä kohdistuu toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään ja että tämä johtaa tai voi johtaa fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen, perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen tai kuolemaan

WHO:n määritelmässä väkivalta yhdistetään nimenomaan itse tekoon eikä sen lopputulokseen. Määritelmän ulkopuolelle jäävät tahattomat tapaukset kuten suurin osa liikenneonnettomuuksista ja palovammoista.

”Vallan” sisällyttäminen määritelmään ”fyysisen voimankäytön” ohella laajentaa väkivaltaisen teon luonnetta. Tavanomainen väkivallan mieltäminen laajennetaan koskemaan tekoja, uhkauksia ja pelottelua, jotka johtuvat valtasuhteesta. Tätä kautta mukaan tulevat ilmeisempien väkivaltaisten tekojen ohella myös **laiminlyönti ja tekemättä jättäminen**.

Kaltoinkohtelu-termin käyttökonteksti on suomen kielessä väkivalta-termiä rajatumpi. Kaltoinkohtelua käytetään tilanteissa, joissa väkivalta ilmenee vastuu-, luottamus- tai valtasuhteessa heikommassa asemassa olevaa henkilöä, esim. lasta tai vanhusta kohtaan. Toisaalta kaltoinkohtelu on ainoa yleisesti käytetty käänös väkivaltaa laajemmalle englanninkieliselle termille maltreatment.

1.2 väkivallalle altistuminen

Tilanne, jossa henkilö tai henkilöryhmä joutuu elämään väkivaltaisessa ympäristössä tai kokemaan lähisuhteissaan väkivallan pelkoa tai seurauksia

Tyypillisesti käsitettä käytetään tilanteissa, joissa alaikäinen joutuu todistamaan läheisten aikuisten välistä väkivaltaa tai elämään uhan ilmapiirissä.

2 Väkivaltakäsitteet kahdella eri tarkastelutasolla

2.1 Väkivalta yhteisöllisellä tasolla

2.1.1 Rakenteellinen väkivalta

Väkivalta, jossa yhteiskunnassa vallitsevilla rakenteilla, valtajärjestelmillä, normeilla ja toimintatavoilla heikennetään henkilöiden tai henkilöryhmien oikeuksia ja asemaa suhteessa muihin ja estetään näin heidän perustarpeidensa tyydyttäminen, uhataan heidän henkeään, terveyttään tai hyvinvointiaan tai aiheutetaan muutoin heille vahinkoa

Rakenteellinen väkivalta on epäsuoraa siten, ettei se kohdistu suoraan yksittäisiin henkilöihin mutta sen seurauksista kärsivät yksittäiset henkilöt tai henkilöryhmät.

Rakenteellinen väkivalta pitää sisällään esimerkiksi epäinhimillisen ja ihmisoikeuksia loukkaavan poliittisen päätöksenteon, lakien riittämättömän täytäntöönpanon, vallan ja resurssien epäoikeudenmukaisen ja epäsymmetrisen jakautumisen, ihmisryhmien syrjinnän, ihmisoikeusloukkaukset sekä väkivaltaa ihannoivan ja sitä edistävän median ja mainonnan. Rakenteellinen väkivalta hankaloittaa ihmisoikeuksien yhtäläistä toteutumista. Rakenteellinen väkivalta voi liittyä esimerkiksi yhteiskunnalliseen seksismiin tai rasismiin.

2.1.1.1 Institutionaalinen väkivalta

Rakenteellinen väkivalta, joka syntyy yhteiskunnan toimintaa ohjaavien eri instituutioiden eriarvoistavista ja vahinkoa tuottavista rakenteista, valtajärjestelmistä, normeista tai toimintatavoista

2.1.1.2 Yhteisöllinen väkivalta

Rakenteellinen väkivalta, joka syntyy yhteiskunnassa toimivien eri yhteisöjen eriarvoistavista ja vahinkoa tuottavista rakenteista, valtajärjestelmistä, normeista tai toimintatavoista

Yhteisöllinen väkivalta voi näkyä yhteisöissä esimerkiksi valtaapitävien jäsenten toimintana alistetummassa asemassa olevia kohtaan. Yhteisölliselle väkivallalle on tyypillistä, että vastuu yksilöiden toiminnasta hälvenee yhteisön taakse. Yhteisöllinen väkivalta on helposti anonyymiä, ja väkivallan uhkaa voidaan kokea koko yhteisön taholta.

2.1.2 Kollektiivinen väkivalta

Suurten ihmisryhmien tai yhteisöjen välinen väkivalta näiden omaksumien sosiaalisten, poliittisten tai taloudellisten päämäärien edistämiseksi

Kollektiivinen väkivalta jaetaan sosiaaliseen, poliittiseen ja taloudelliseen väkivaltaan. Kollektiivisen väkivallan alaryhmät antavat viitteen väkivallan tekijöinä olevien suurempien ihmisryhmien tai valtioiden mahdollisista motiiveista. Suurten ryhmien väkivaltaisilla teoilla voi olla useita motiiveja.

2.1.2.1 Kollektiivinen sosiaalinen väkivalta

Kollektiivinen väkivalta, joka aiheutetaan tietyn sosiaalisen päämäärän edistämiseksi

Sosiaalinen väkivalta sisältää esimerkiksi organisoitujen ryhmien vihan synnyttämiä rikoksia, terroristitekoja ja häirintää.

2.1.2.2 Kollektiivinen poliittinen väkivalta

Kollektiivinen väkivalta, joka aiheutetaan tietyn poliittisen päämäärän edistämiseksi

Poliittiseen väkivaltaan sisältyy esim. sotia ja niiden kaltaisia väkivaltaisia konflikteja, valtiollista väkivaltaa ja vastaavia suurten ryhmien tekoja.

2.1.2.3. Kollektiivinen taloudellinen väkivalta

Kollektiivinen väkivalta, jonka tarkoituksena on järkyttää yhteiskunnan tai jonkun yhteisön taloudellista toimintaa, estää peruspalvelujen saatavuus tai aikaansaada yhteiskuntaryhmien välisiä taloudellisia eroja

Kollektiivinen taloudellinen väkivalta voi sisältää esim. taloudellista hyötyä tavoittelevien suurten ryhmien hyökkäyksiä.

2.2 Väkivalta ihmisten välisellä tasolla

2.2.1 Jaottelu alakäsitteisiin väkivaltaan liittyvien ihmissuhteiden mukaan

2.2.1.1 Lähisuhdeväkivalta

Väkivalta, jonka tekijä ja kohde ovat tai ovat olleet keskenään läheisessä suhteessa

Lähisuhdeväkivalta voi kohdistua henkilön nykyiseen tai entiseen kumppaniin, lapseen, lähisukulaiseen tai muuhun läheiseen.

2.2.1.2 Perheväkivalta

Lähisuhdeväkivalta, joka kohdistuu saman perheen jäseneseen

Perheväkivallassa yhteenkin perheenjäseneseen kohdistuva väkivalta altistaa aina kaikki perheeseen kuuluvat väkivallalle ja sen seurauksille.

2.2.1.3 Parisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivalta, joka kohdistuu henkilön seurustelukumppaniin tai nykyiseen tai entiseen puolisoon

2.2.1.4 Seurusteluväkivalta

Nuorten välisissä suhteissa ilmenevä *parisuhdeväkivalta*

Seurusteluväkivalta on luonteeltaan erilaista kuin aikuisten välinen parisuhdeväkivalta, vaikka niissä onkin samoja piirteitä. Erityisen eron tekee se, että nuorella on vielä keskeneräiset emotionaaliset ja kognitiiviset taidot. Nuori ei välttämättä hahmota, mikä on seurustelusuhhteessa toivottavaa ja sallittua, koska hänellä ei ole vielä sosiaalisissa suhteissa aikuistaitoja. Seksuaaliväkivalta on Kouluterveyskyselyn mukaan tytöillä tavallisempaa kuin pojilla. Pojat raportoivat heihin kohdistuvaa väkivaltaa julkisilla paikoilla, tytöt suljettujen seinien sisällä.

2.2.2 Jaottelu alakäsitteisiin väkivallan kohteena olevien sukupuolen mukaan

Sukupuolistunut väkivalta tarkoittaa sellaista väkivaltaa, jossa sen muodot, käytännöt ja merkitykset eroavat sukupuolen mukaan. Sukupuolittain tarkasteltuna väkivalta ei ole samanlaista, vaan eroja liittyy sekä väkivallan kokemiseen, käyttöön, piirteisiin että sen seurauksiin.

2.2.2.1 Naisiin kohdistuva väkivalta

Väkivalta, joka kohdistuu naisiin heidän sukupuolensa vuoksi

Naisiin kohdistuva väkivalta ilmenee usein lähisuhdeväkivaltana, seksuaalisena väkivaltana ja sukupuoleen perustuvana häirintänä. Naisiin kohdistuva väkivalta voi ilmetä myös esim. naisilla käytävänä kauppana, prostituutioon pakottamisena, sukuelinten silpomisena, perheen kunniaan perustuvina uhkailuina, pahoinpitelyinä ja murhina sekä sodankäynnin välineenä tehtävinä joukkoraiskauksina.

2.2.2.2 Sukupuolivähemmistöihin kohdistuva väkivalta

Väkivalta, joka kohdistuu sukupuolivähemmistöihin heidän sukupuoli-identiteettinsä tai sukupuolen ilmaisunsa vuoksi

Sukupuolivähemmistöillä tarkoitetaan intersukupuolisia, transsukupuolisia, muunsukupuolisia, sukupuoletomia sekä transvestiittejä. Useissa yhteyksissä on sukupuolivähemmistö-termin sijasta suositeltavampaa viitata suoraan niihin ryhmiin, joita tarkoittaa, tai käyttää termiä sukupuolen moninaisuus, joka kuvaa kaikkien ihmisten sukupuolivariaatioita

2.2.2.3 Miehiin kohdistuva väkivalta

Väkivalta, joka kohdistuu miehiin heidän sukupuolensa vuoksi

Miehiin kohdistuva väkivalta ilmenee yleisimmin tutun tai tuntemattoman miehen tekemänä, usein julkisella paikalla. Salliva asenne miehiin kohdistuvaa väkivaltaa kohtaan on syvällä kulttuurissamme. Miehiin kohdistuva väkivalta voi ilmetä esim. sukuelinten silpomisena tai miehen pakottamisena väkivaltaisiin tekoihin.

2.2.3 Jaottelu alakäsitteisiin väkivallan kohteena olevien väestöryhmien mukaan

2.2.3.1 Lapsiin kohdistuva väkivalta

Väkivalta, joka kohdistuu lapsiin siten, että se aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa fyysisiä vammoja tai vaarantaa lapsen hyvinvoinnin, turvallisuuden, terveyden tai emotionaalisen kehityksen

2.2.3.2 Ikääntyneisiin kohdistuva väkivalta

Väkivalta, joka kohdistuu ikääntyneisiin henkilöihin siten, että se aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa fyysisiä vammoja tai vaarantaa ikääntyneen hyvinvoinnin, turvallisuuden tai terveyden

2.2.3.3 Vammaisiin kohdistuva väkivalta

Väkivalta, joka kohdistuu vammaisiin henkilöihin ja liittyy erityisesti heidän riippuvuuteensa toisen henkilön avusta arkipäivän selviytymisessä

Tällaisia väkivallan muotoja ovat esimerkiksi apuvälineiden vahingoittaminen, lääkityksen manipulointi ja vammaiselle henkilölle välttämättömän avustamisen laiminlyönti. Tämän lisäksi heihin kohdistuu samanlaisia väkivaltaa kuin muihinkin.

2.2.3.4 Seksuaalivähemmistöihin kohdistuva väkivalta

Väkivalta, joka kohdistuu seksuaalivähemmistöihin heidän seksuaalisen suuntautumisensa perusteella

2.2.3.5 Etnisiin ja kulttuurisiin vähemmistöihin kohdistuva väkivalta

Väkivalta, joka kohdistuu etnisiin ja kulttuurisiin vähemmistöihin heidän valtaväestöstään poikkeavien ominaisuuksiensa tai elämäntapojensa vuoksi

Tällaisen väkivallan taustalla on usein rasistisia piirteitä varsinkin silloin, kun henkilön etninen tai kulttuurinen tausta poikkeaa ulkoisesti paljon valtaväestöstä.

2.2.4 Jaottelu alakäsitteisiin väkivallan paikan mukaan

2.2.4.1 Väkivalta yksityisillä paikoilla

Yksityisillä paikoilla tai yksityisissä tiloissa, esim. kodeissa, tapahtuva *väkivalta*

2.2.4.2 Väkivalta julkisilla paikoilla

Julkisilla paikoilla tai julkisissa tiloissa, esim. työpaikoilla, kouluissa tai laitoksissa, tapahtuva *väkivalta*

2.2.5 Jaottelu alakäsitteisiin väkivallan ilmenemismuodon mukaan

2.2.5.1 Fyysinen väkivalta

Väkivalta, joka ilmenee henkilön ruumiillisen koskemattomuuden tahallisen loukkauksena

2.2.5.2 Henkinen väkivalta

Väkivalta, joka ilmenee henkilön psyykkisen hyvinvoinnin tahallisen vahingoittamisena

Henkinen väkivalta voi ilmetä esimerkiksi toisen alistamisena, eristämisenä tai kontrollointina.

2.2.5.2.1 Vaino

Henkinen väkivalta, jossa henkilössä tai henkilöryhmässä aiheutetaan pelkoa tai ahdistusta toistuvasti ja tahallisesti uhkaamalla, seuraamalla, tarkkailulla tai muulla näihin rinnastettavalla toiminnalla

2.2.5.3 Seksuaalinen väkivalta, seksuaaliväkivalta

Väkivalta, joka ilmenee henkilön seksuaalisen koskemattomuuden tai itsemääräämisoikeuden tahallisen loukkauksena

Termejä seksuaalinen väkivalta ja seksuaaliväkivalta voidaan käyttää toistensa synonyymeina. Molempien termien käytössä on kuitenkin syytä muistaa, että väkivallan kohteen näkökulmasta ei ole kyse seksuaalisesta teosta tai kokemuksesta.

Rikosoikeudellista termiä seksuaalinen hyväksikäyttö ei suositeta käytettäväksi, koska se antaa virheellisen kuvan tässä määritellyn käsitteen sisällöstä.

2.2.5.3.1 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Seksuaalinen väkivalta, jossa lasta käytetään häntä vanhemman henkilön seksuaalisiin tarpeisiin tai tarpeeseen alistaa tai satuttaa lasta

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on käsitteenä ongelmallinen, koska teot ovat lapsille aina väkivaltaa. Teois-
sa on erityistä lapsen ja tekijän ikäero sekä lapsen kehitysvaihe.

2.2.5.4 Taloudellinen väkivalta

Väkivalta, joka ilmenee henkilön taloudellisiin asioihin liittyvän itsemääräämisen tahallisen loukkaamisena tai rajoittamisena

2.2.5.5 Kemiallinen väkivalta

Väkivalta, joka ilmenee henkilön fyysisen tai psyykkisen hyvinvoinnin tahallisen vahingoittamisena lääkkeillä, päih-teillä, kemikaaleilla, liuottimilla tai muilla vastaavilla aineilla

2.2.5.6 Välineellinen väkivalta, instrumentaalinen väkivalta

Henkinen väkivalta, joka ilmenee henkilön läheisiin tai omaisuuteen kohdistuvana harkittuna vahingontekona jonkin tavoitteen saavuttamiseksi

Välineellinen väkivalta voi olla esimerkiksi toisen henkilön omaisuuden tuhoamista tai kotieläinten vahingoittamista siten, että sillä tavoitellaan esimerkiksi kohteena olevan henkilön kärsimystä, toiminnan kontrollointia tai toimintamahdollisuuksien rajoittamista.

2.2.5.7 Kulttuuriin liittyvä väkivalta

Väkivalta, jossa kulttuuriin sidoksissa olevalla haitallisella käytännöllä tahallisesti loukataan tai rajoitetaan henkilön tai henkilöryhmän itsemääräämisoikeutta tai koskemattomuutta

Naisten sukuelinten silpominen, pakkoavioliitto ja yhteisön ulkopuolelle sulkeminen ovat esimerkkejä kulttuuriin liittyvästä väkivallasta.

2.2.5.7.1 Uskontoon liittyvä väkivalta

Mieluummin kuin: uskonnollinen väkivalta, hengellinen väkivalta

Kulttuuriin liittyvän väkivallan osa-alue, jossa uskontoon sidoksissa olevalla haitallisella käytännöllä tahallisesti loukataan tai rajoitetaan henkilön tai henkilöryhmän itsemääräämisoikeutta tai koskemattomuutta

2.2.5.7.2 Kunniaan liittyvä väkivalta

mieluummin kuin: kunniaväkivalta

Kulttuuriin liittyvä väkivalta, joka ilmenee henkilön tai henkilöryhmän psyykkisenä painostuksena tai fyysisenä voimankäyttönä tilanteessa, jossa henkilöä tai henkilöryhmää epäillään yhteisöllisten siveysperiaatteiden loukkaamisesta

2.2.5.8 Laiminlyönti

Väkivalta, jossa henkilö tai henkilöryhmä jätetään vaille hoitoa, apua, huolenpitoa tai muuta perustarpeiden tyydyttämistä tilanteissa, joissa hän on näistä riippuvainen

Liite

Lausuntoa pyydettiin tai sellainen saatiin seuraavilta tahoilta:

Raiskauskriisikeskus Tukinainen, Naisten Linja, MLL, Rikosuhripäivystys, Tyttöjen talo, Poikien talo, SETA, Viola, Pelastakaa lapset, Ensi- ja turvakotien liitto, THL, OPH, Heuni, HUS SERI-tukikeskus Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnan (NAPE) jäsenet, sekä lisäksi: Jukka Lehtonen, Minna Piispa, Anu Mantila, Pekka Heikkinen, Marianne Notko, Marianne Mela, Lisa Grans, Eija Paavilainen, Leo Nyqvist, Tarja Pösö, Merja Laitinen, Tomi Timperi, Juha Holma, Katariina Kilpeläinen, Raisa Cacciatore, Markus Kaakinen, Anna-Mari Salmivalli ja Marja Darth.